

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

- 3. Subcommentaries on the Canon of Higher Teaching (3. Abhidhamma Piṭaka - Tīkā)
- 08. New Subcommentary on the Introduction to the Higher Teaching (08. Abhidhammāvatāra-abhinavaṭīkā)
- 24. Twenty-fourth Chapter - Explanation of the Exposition on the Conditions (24. Catuvīsatimo paricchedo - Paccayaniddesavaṇṇanā)

PaliVerse

08. New Subcommentary on the Introduction to the Higher Teaching

24. Catuvīsatimo paricchedo

Paccayaniddesavaṇṇanā

1395. Idāni nesaṃ paccayavidhiṃ dassetuṃ “yesa”ntiādi āraddhaṃ.

Paṭicca enaṃ phalameti pavattati, tiṭṭhati, uppajjati vāti paccayo, hinoti patiṭṭhāti etthāti hetu, anekatthattā dhātusaddānaṃ hi-saddo mūla-saddo viya patiṭṭhattho veditabbo, hinoti vā etena kammanidānabhūtena uddhaṃ ojaṃ atiharantena mūlena viya pādapo tappaccayaṃ phalaṃ gacchati viruḷhiṃ āpajjati hetu, hetu ca so mūlaṭṭhena, paccayo ca upakāraṭṭhenāti hetupaccayo, hetu hutvā paccayo hetubhāvena paccayoti attho.

Evaṃ ārammaṇapaccayādīsu daṭṭhabbaṃ. Svāyaṃ paṭisandhiyaṃ kammaṣamuṭṭhānānaṃ, pavattiyaṃ cittasamuṭṭhānānaṃ rūpānaṃ, ubhayattha saha-jātanāmadhammānañca paccayo. Sabbalokiyalokuttaranti iminā paññattiyāpi loka veditabhāvena lokiyapadena saṅgahitattā rūpādibhedeṣu chabbidhesu saṅkhatāsaṅkhatapaññattidhammesu na koci dhammo ārammaṇapaccayo na hotīti dasseti. Teneva “yaṃ yaṃ dhammaṃ ārabbhā”ti aniyato katoti. Nanu ca “yaṃ yaṃ dhamma”nti vuttattā paññattiyā gahaṇaṃ na hotīti? Nāyaṃ doso dhammasaddassa ñeyyavacanattā. Ārabbhāti ālambitvā, gahetvāti attho. Uppajjanti idam nidassanamattaṃ. Te pana taṃ ārabbhā uppajjanti ceva tiṭṭhanti ca. Yathā hi dubbalo puriso daṇḍaṃ vā rājjuṃ vā ālambitvā utṭhahati ceva tiṭṭhati ca, evaṃ cittacetasikā dhammā rūpādīārammaṇaṃ ālambitvā uppajjanti ceva tiṭṭhanti cāti.

Jeṭṭhakaṭṭhena upakāraṃ dhammo adhipatipaccayo. Jeṭṭhakaṭṭhenāti ca pamukhabhāvena. Attādhīnānañhi patibhūto dhammo adhipatīti so tesam pamukhabhāvena pavattati. “Chandādhīpati chandasampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamūṭṭhānānañca rūpānaṃ adhipatipaccayena paccayo”tiādivacanato chandādayo cattāro dhammā saha-jātanāmarūpānaṃ saha-jātādhipatīti dassento āha “tattha saha-jātādhipatī”tiādi. “Chandavato kiṃ nāma kammaṃ na sijjhatī”tiādikaṃ purimābhisaṅkhārūpanissayaṃ labhitvā uppajjamāne cittuppāde chandādayo dhurabhūtā jeṭṭhakabhūtā sampayuttadhamme, taṃsamūṭṭhānarūpe ca sādhayamānā vase vattayamānā hutvā pavattanti, te ca tesam vasena vattanti hīnādibhāvena tadanuvattanato. Tena te adhipatipaccayā honti, no ca kho ekato. Yadā hi chandaṃ dhuraṃ chandaṃ jeṭṭhakaṃ katvā cittaṃ pavattati, tadā chandova adhipati, na itare. Esa nayo sesesupi. Adhipatibhāvopi hi nesaṃ attano pavattinivāraṃ abhibhuyya pavattanato hoti. Avasesanti yathāvuttānaṃ tesam garukātabbatābhāvato, garukatasseva ca ārammaṇādhipatibhāvavacanato. Vuttañhetam “yaṃ yaṃ dhammaṃ garuṃ katvā ye ye dhammā uppajjanti cittacetasikā dhammā, te te dhammā tesam

Antarayatīti antaraṃ, byavadhāyakanti attho, nāssa antaraṃ vijjatīti anantaro, soyeva paccayoti anantarapaccayo, anantarabhāvena upakārako dhammoti adhippāyo. Anantaraniruddhāti attano nirodhānantaraṃ anurūpacittuppādassa uppattipaccayabhāvena tassa uppattiyā purimabhāge anantaraṃ hutvā niruddhā, rūpadhammā pana anantarapaccayā natthi.

Uppajjamānova saḥuppādanavasena upakārako dhammo saḥajātapaccayo pakāsassa padīpo viya, so panāyaṃ “cittacetasikā dhammā aññaṃaññaṃ, saḥajātarūpānañca, mahābhūtā aññaṃaññaṃ, upādārūpānañca, paṭisandhikkhaṇe vatthuvipākā aññaṃañña”nti ca tividho hoti, tasmā vuttaṃ “cittacetasikā”tiādi. Yampi hi pāḷiyaṃ arūpakkhandhādivasenassa chabbidhataṃ vuttaṃ, tampi ettheva saṅgahitaṃ. Yo panettha sesarūpadhammānaṃ, ubhayattha vatthuno ca pavattiyā arūpadhammānaṃ, upādārūpānañca aññaṃaññaṃ mahābhūtānaṃ saḥajātapaccayattābhāvo, so paccayabhāvasāmatthiyavisesāyoqatoti datthabbam.

2

Taruādīnaṃ pathavī viya adhiṭṭhānākārena, cittakammādīnaṃ paṭādayo viya ca nissayākārena upakārako dhammo nissayapaccayo. Vatthurūpānīti sattannaṃ viññāṇadhātūnaṃ adhiṭṭhānākārena nissayapaccayabhūtāni vatthurūpāni. Mahābhūtā cittacetāsikā cāti aññamaññaṃ, upādārūpānañca tatheva nissayabhūtāni mahābhūtāni aññamaññaṃ, sahaḷātarūpānañca nissayākārena paccayāni cittacetāsikāni, tadadhīnavuttitāya attano phalena nissito na paṭikkhattoti nissayo.

Yathā pana bhuso āyāso upāyāso, evaṃ bhuso nissayo upanissayo, balavakāraṇanti attho, tasmā balavakāraṇabhāvena upakārako dhammo upanissayapaccayoti veditabbo. So ārammaṇūpanissayo anantarūpanissayo pakatūpanissayoti tividhoti āha “ārammaṇā”tiādi. Tattha -

“Dānaṃ datvā sīlaṃ samādiyivā uposathakammaṃ katvā taṃ garuṃ katvā paccavekkhati, pubbe suciṇṇāni garuṃ katvā paccavekkhati, jhānā vuṭṭhahitvā jhānaṃ garuṃ katvā paccavekkhati, sekhā gotrabhuṃ garuṃ katvā paccavekkhanti, vodānaṃ garuṃ katvā paccavekkhanti, sekhā maggā vuṭṭhahitvā maggaṃ garuṃ katvā paccavekkhanti”ti -

Evamādinā nayena ārammaṇūpanissayo tāva ārammaṇādhipatinā saddhiṃ nānattaṃ akatvāva vibhatto. Tenāha “ārammaṇūpanissayo ārammaṇādhipatiyevā”ti. Kiñcāpi nānattaṃ akatvā vibhatto, tathāpi ayaṃ tesāṃ viseso - yaṃ ārammaṇaṃ garuṃ katvā cittacetāsikā uppajjanti, taṃ niyamato tesāṃ ārammaṇesu balavārammaṇaṃ hoti. Iti garukātabbamattaṭṭhena ārammaṇādhipati, balavakāraṇaṭṭhena ārammaṇūpanissayoti ca evametesāṃ nānattaṃ veditabbaṃ.

Anantarūpanissayopi “purimā purimā kusalā khandhā pacchimānaṃ pacchimānaṃ kusalānaṃ khandhānaṃ upanissayapaccayena paccayo”tiādinā nayena anantarapaccayena saddhiṃ nānattaṃ akatvāva vibhattoti āha “anantarūpanissayo pana anantarapaccayovā”ti. Evaṃ santepi attano anantarā anurūpacittuppādasena anantarapaccayo, balavakāraṇavasena anantarūpanissayapaccayoti evametesāṃ nānattaṃ veditabbaṃ.

Pakatiyā eva paccayantararahitena attano sabhāveneva upanissayo pakatūpanissayo, ārammaṇaanantarehi amissova puthageva koci upanissayoti vuttaṃ hoti. Atha vā pakato upanissayo pakatūpanissayo. Pakatoti cettha pakāro upasaggo, so attano phalassa uppādanasamatthabhāvena santāne nipphāditabhāvaṃ, upasevitabhāvañca dīpeti, tasmā attano santāne nipphanho vā kāyikasukhadukkhāsaddhāsīlādi upasevito vā utubhojanādi pakatūpanissayoti attho. Upasevanañcettha duvidhaṃ upayogopasevanaṃ ārammaṇūpasevanañca. Evañca katvā anāgatassāpi upanissayapaccayatā laddhā hoti. Kāyikasukha...pe... yo cāti ettha kāyikasukhadukkhāni rāgasaddhādīnaṃ, utubhojanādayo cittasamādhānādīnaṃ, saddhāsīlādayo saddhāsīlādīnañca upanissayā honti. Ādi-saddena yaṃ yaṃ upanissāya yassa yassa sambhavo, taṃ taṃ tassa tassa upanissayapaccayabhūtaṃ saṅgaṇhāti. Paccayamahāpadeso hesa, yadidaṃ upanissayapaccayoti.

Paccayuppanato paṭhamataram uppajjitvā vattamānabhāvena upakārako dhammo purejātapaccayo. So ca rūpadhammova samāno arūpadhammasseva hoti. Tenāha “vatthupurejāto nāmā”tiādi. Yathā cettha “vatthurūpānī”ti hadayavatthunopi gahaṇaṃ, evaṃ “rūpādīnī”tiādi-ggahaṇena dhammārammaṇassāpi gahaṇaṃ daṭṭhabbaṃ. Nanu ca pañcārammaṇāneva ārammaṇapurejātabhāvena āgatānīti? Saccaṃ āgatāni, pañhāvāre pana “sekhā vā puthujjanā vā cakkhuṃ aniccato dukkhato anattato vipassantī”tiādinā avisesena paccuppannacakkhādīnampi gahitattā dhammārammaṇassa ārammaṇapurejātabhāvo na sakkā paṭibāhituṃ. Atthatopi hetuṃ siddhaṃ “yaṃ yaṃ paccuppannaṃ ārammaṇaṃ gahetvā manodvāre cittaṃ pavattati, taṃ tassa ārammaṇapurejātaṃ hotī”ti. Ettha ca nissayārammaṇākārādīhi visiṭṭhā purejātabhāvena vinā upakārabhāvaṃ agacchantānaṃ vatthārammaṇānaṃ purejātākārena upakārakatā purejātapaccayatāti ayamassa nissayārammaṇapaccayatāhi viseso.

Gijjhapotakasarīraṇaṃ āhārāsā cetanā viya purejātānaṃ rūpānaṃ upatthambhakabhāvena upakārako dhammo pacchājātapaccayo. Manosañcetanāhārasena hi pacchājātacittacetāsikehi vinā santānatṭhitihetubhāvaṃ agacchantānaṃ pacchājātākārena cittacetāsikānaṃ upakārakatā vippayuttākārādīhi visiṭṭhā pacchājātapaccayatāti evaṃ sabbapaccayānaṃ paccayantarākāravisitṭhā upakārakatā daṭṭhabbā. So pana “pacchājātā cittacetāsikā dhammā purejātassa imassa kāyassa pacchājātapaccayena paccayo”ti āgatattā ekavidhoti āha “cittacetāsikāvā”ti.

Purimapurimaparicitagantho viya uttaruttarassa ganthassa kusalādibhāvena attasadisapaguṇabalavabhāvavisitṭhaṃ attasajātiyatāgāhakaṃ āsevanaṃ, tena paccayā sajātiyadhammāva āsevanapaccayo. Bhinnajātikā hi bhinnajātikānaṃ āsevanaguṇena paguṇabalavabhāvavisitṭhaṃ kusalādibhāvasaṅkhātaṃ attano gatiṃ gāhāpetuṃ na sakkonti, na ca sayamaṃ tato gaṇhanti. Te pana anantarātītāni lokiyakusalākusalāni ceva anāvajjanakiriyājavanāni cāti āha “ṭhapetvā āvajjanadvaya”ntiādi. “Na maggapaccayā āsevane eka”nti vacanato ahetukakiriyāsu hasituppādasseva āsevanabhāvena, āvajjanadvayaṃ āsevanapaccayo na hoti, lokuttarampi kusalaṃ bhinnajātikasseva phalassa purecarattā na tena, āsevanaguṇaṃ gaṇhāpeti, vipākābyākatampi kammavasena. Vipākabhāvappattaṃ kammapariṇāmitaṃ kammavegakkhittaṃ patitaṃ viya hutvā pavattamānaṃ attano sabhāvaṃ gāhetvā paribhāvetvā neva aññavipākaṃ pavatteti, na ca purimavipākānubhāvaṃ gahetvā uppajjati. Lokuttaravipākampi hi kiñcāpi javanavasena uppajjati, āsevanaguṇaṃ pana gaṇhāti, na ca aññaṃ gāhāpeti. Yampi “āsevanavinimuttaṃ javanaṃ natthī”ti ācariyadhammapālattherena vuttaṃ, tampi “yebhuyyavasena vutta”nti viññāyati, itarathā pana ācariyassa asamapekkhitāvidhāyakattappasaṅgato. Tathā hi vuttaṃ paṭṭhānatṭhakathāyaṃ “lokuttaro pana āsevanapaccayo nāma natthī”ti. Maggo pana gotrabhuto āsevanaṃ na gaṇhātīti natthi bhūmiādivasena nānājātikatāya anadhippetattā. Tathā hi vuttaṃ paṭṭhāne “gotrabhu maggassa āsevanapaccayena paccayo, vodānaṃ maggassa āsevanapaccayena paccayo”ti.

Cittappayogasaṅkhātaāyūhanakiriyābhāvena sahaajātānaṃ,
nānakkhaṇikānañca upakārako dhammo kammaṃpaccayo. Kammanti hi cetanā
vuccati, sā ca āyūhanabyāpārā. Paccayuppannena saha uppannā sahaajātā,
paccayuppannato nānakkhaṇe bhavā nānakkhaṇikā. Sahaajātā lokiyalokuttarā
cetanāti sambandho. Sā sahaajātanāmānaṃ, taṃsamutṭhānānañca rūpānaṃ
paccayo, itarā pana vipākakaṭattārūpānanti daṭṭhabbaṃ.
Sāsavakusalākusalacetanāti attano uppāḍavisitṭhe santāne
sesapaccayasamāgame pavattamānānaṃ vipākakaṭattārūpānaṃ
santānavisesanakiriyābhāvena upakārikā kāmarūpārūpakusalacetanā,
akusalacetanā ca. Tassā hi tathā kiriyābhāvena pavattattā tesam pavatti, na
aññathā. Itarā pana sahaajātānaṃ āyūhanakiriyābhāvena pavattamānā
upakārikāti vattabbaṃ. Avadhāraṇena panettha cetanāsampayuttaṃ
abhijjhādikammaṃ paṭikkhipati satipi vipākadhammasabhāve cetanāvajjānaṃ
ataṃsabhāvattā. Anāsava...pe... paccayoti iminā lokiyakusalacetanāya
visesamattaṃ dasseti, na nānakkhaṇikakammaṃpaccayatābhāvaṃ. Evañca
katvā vuttaṃ aṭṭhakathāyaṃ “arūpāvacaracetanā, pana lokuttaracetanā ca
uppajjitvā niruddhā attano attano vipākakkhandhānaṃ
nānakkhaṇikakammaṃpaccayena paccayo”ti.

Attano nirussāhasantabhāvena sahaajātanāmarūpānaṃ
nirussāhasantabhāvāya upakārakā arūpadhammāva vipākapaccayo. Tenāha
“vipākacittacetāsikā”ti. Te hi payogena asādhetaḍḍhatāya kammaṃsa katattā
nipphajjanamattato nirussāhasantabhāvā honti, na
kilesavūpasamasantabhāvā. Nirussāhasantabhāvato eva hi bhavaṅgādayo
duviññeyyā. Pañcadvārepi hi javanappavattiyāva rūpādīnaṃ gahitattā
viññāyati. Abhinipātasamapaṭicchanasantīraṇamattā pana vipākā duviññeyyā
eva.

Rūpārūpānaṃ upatthambhakaṭṭhena upakāro āhārapaccayo. Satipi hi
janakabhāve upatthambhakattameva āhārassa padhānakiccaṃ, janayantopi
ca āhāro avicchedavasena upatthambhantova janetīti upatthambhanabhāvova
āhārabhāvoti. Tattha kabalīkārō āhāro rūpakāyasappa upatthambhako, sesā
tayo rūpārūpakāyassa. Na kevalañhi te nāmadhammānameva
avicchedaḥetukā, atha kho paṭisandhiyaṃ kaṭattārūpānaṃ, pavatte
cittajarūpānampi.

Tesu tesu kiccesu paccayuppannadhammehi attānaṃ
anuvattāpanakasaṅkhātaādhīpaccaṭṭhena paccayo indriyapaccayo.
Adhipatipaccayadhammānañhi pavattivinivāraṇa abhibhavitvā pavattanena
garubhāvo adhipatyaṭṭho, indriyānaṃ pana dassanādikiccesu
cakkhuviññāṇādīhi, jīvane kammajarūpehi, arūpadhammehi ca jīvantehi
sukhitādhībhāvesu sukhitādhīhi
adhimokkhaṃpaggahaupaṭṭhānāvikkhepappajānanesu “anaññātaṃ ñassāmī”ti
pavattiyam ājānane, aññātāvibhāve ca saddhādisahaajātehi evaṃ
taṃtaṃkiccesu cakkhādīpaccehi dhammehi cakkhādīnaṃ
anuvattaniyatāmattaṃ indriyānaṃ ādhīpaccaṭṭhoti ayameva tesam viseso.
Rūpasattaka-ggahaṇena cakkhādīni pañca, itthipurisindriyadvayañca dasseti.
Jīvitindriyaṃ pana arūpajīvitindriyena saddhiṃ ekato katvā jīvita-ggahaṇena
gahitaṃ. Evañhi dvāvīsati indriyāni honti. “Anādimati saṃsāre anaññātaṃ

asacchikataṃ catusaccadhammaṃ, nibbānameva vā ñassāmī”ti pavattassa indriyaṃ anaññātaññassāmīndriyaṃ, paṭhamamaggañāṇaṃ. Ājānato paṭhamamaggena diṭṭhamariyādaṃ anatikkamitvā jānato indriyaṃ aññindriyaṃ, sotāpattiphalato yāva arahattamaggā chasu ñāṇaṃ, aññātāvino catūsu saccesu pariniṭṭhitakiccassa indriyaṃ aññātāvindriyaṃ, arahattaphalañāṇaṃ. Paṭhamaṃ pariyāyato indriyattaṃ sandhāya rūpasattaka-ggahaṇena gahetvāpi puna kathañci upakārakattābhāvato itthipurisindriyānaṃ ettha aggahaṇaṃ dassetuṃ “tesū”tiādi vuttaṃ. Tāni hi yebhuyyena liṅgādīhi anuvattiyamānānipi paccayabhāvato nānuvattiyantīti vuttovāyamattho.

Ārammaṇūpanijjhānalakkhaṇūpanijjhānavasena upagantvā ārammaṇanijjhānaṃ jhānapaccayatā, so ca vitakkādīnameva āveṇiko sabhāvoti āha “jhānapaccayo”tiādi. Te pana paṭisandhiyaṃ kaṭattārūpānaṃ, pavatte cittajarūpānaṃ, ubhayattha nāmadhammānañca paccayāti daṭṭhabbaṃ.

Sugatito, duggatito, kusalato, akusalato vā niyyānaṭṭhena saha-jātānaṃ upakārakatā maggapaccayatā, sā ca sammādiṭṭhādīnanti āha “maggapaccayo”tiādi. Saṅkappa-ggahaṇena sammāsaṅkappaṃ, micchāsaṅkappañca dasseti. Evaṃ sesesupi. Micchāsaṅkappādayo hi apāyamaggaṅgā, micchāsatimicchāvācādayo cettha tathāpavattacittuppādā, cetanā ca, ayampi jhānapaccaye vuttānameva paccayuppannānaṃ paccayoti daṭṭhabbaṃ.

Paramatthena bhinnānampi ekībhāvagatānaṃ viya ekuppādādībhāvasaṅkhātasampayogalakkaṇena upakārakatā sampayuttapaccayatā, sā ca nāmadhammānameva, na rūpadhammānanti āha “sampayuttapaccayo”tiādi.

Aññamaññasambandhatāya yuttānampi samānānaṃ vippayuttabhāvena viśaṃsaṭṭhatāya nānattūpagamanena upakārakatā vippayuttapaccayatā, sā ca vatthūnaṃ, cittacetāsikānameva vāti āha “vippayuttapaccayo”tiādi. Cha vatthūni hi sattannaṃ viññāṇānaṃ yathārahaṃ paṭisandhiyaṃ, pavatte, cittacetāsikā paṭisandhiyaṃ kaṭattārūpānaṃ, pavattiyaṃ cittasamuṭṭhānānañca vippayuttapaccayo. Vatthupurejātānīti idaṃ cakkhādivatthuvaseva vuttaṃ, hadayavatthu pana paṭisandhiyampi paccayabhāvato saha-jātampi labbhati. Vuttampi hetuṃ abyākatapadassa saha-jātavibhaṅge “paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā khandhā kaṭattārūpānaṃ, khandhā vatthussa, vatthu khandhānaṃ vippayuttapaccayena paccayo”ti. Tathā pacchājātā cittacetāsikāti ca cakkhuviññādivaseneva vuttaṃ, “saha-jātā kusalā khandhā cittasamuṭṭhānānaṃ rūpānaṃ vippayuttapaccayena paccayo”tiādivacanato pana saha-jātāpi labbhanti. Evañca katvā vuttaṃ aṭṭhakathāyaṃ “vippayuttapaccayo saha-jātapurejātapacchājātavasena tividho”ti. Ayaṃ pana rūpadhammo samāno rūpadhammassa paccayo na hoti sampayogāsaṅkāya abhāvato.

Yesañhi nāmānaṃ cakkhādīnaṃ abbhantarato nikkhamantānaṃ viya pavatti, rūpānañca nāmasannissayeneva uppajjamānānaṃ sampayogāsaṅkā hoti, tesameva vippayuttapaccayatā vuttā. Rūpānaṃ pana rūpehi sāsaṅkā natthi, vatthusannissayeneva ca jāyantānaṃ nāmānaṃ visayamattaṃ ārammaṇanti tenāpi tesam sampayogāsaṅkā natthi. Paccuppannasabhāvena atthibhāvena tādissasewa dhammassa upatthambhakattena upakāraḥatā atthipaccayatā. Satipi hi janakatte t̥hitiyaṃyeva sātisayo atthipaccayānaṃ byāpāroti upatthambhakatā tesam gahitā, te ca rūpajīvitindriyādīnevāti āha “atthipaccayo”tiādi. Rūpajīvitindriyañhi kaṭattārūpānaṃ, kabaḷikārāhāro imassa kāyassa, ārammaṇapurejātāni cittacetāsikānaṃ nissayapaccaye vuttadhammā, tattheva vuttapaccayuppannañca atthipaccayo. Nissayapaccaye vuttadhammāti ca vatthurūpamahābhūtacittacetāsikānaṃ dhammasāmaññeneva gahaṇaṃ, na nissayapaccayabhāvīnaṃyeva. Pacchājātānampi cittacetāsikānaṃ purejātassa kāyassa pañhāvāre paccayabhāvena niddiṭṭhattā. Ettha ca atthibhāvābhāvena anupakāraḥanameva atthibhāvena upakāraḥatāya atthipaccayatābhāvato natthi nibbānassa sabbadā bhāvino atthipaccayatā, uppādādiyuttānaṃ vā natthibhāvopakāratāviruddho upakāraḥabhāvo atthipaccayatāti na tassa tappaccayattappasaṅgo.

Natthipaccayotiādīsu anantaratāmattena, cittaniyāmakabhāvena vā upakāraḥatā anantarapaccayatā. Ekasmiṃ phassādidhammasamudāye pavattamāne dutiyassa abhāvato attano t̥hitiyā okāsamalabhantānaṃ anantaraṃ uppajjamānakacittacetāsikānaṃ okāsadānavasena upakāraḥatā natthipaccayatā. Attano sabhāvāvigamena appavattamānānaṃ vigatabhāvena upakāraḥatā vigatapaccayatā. Atthato pana dvinnampi anantarapaccayabhāvīdhammattā aviseso vutto. Sabhāvatāmattena upakāraḥatā atthipaccayatā, nirodhānupagamanavasena upakāraḥatā avigatapaccayatāti paccayaviseso tesam dhammāvisesepi veditabbo. Dhammānañhi samatthatāvisesaṃ sabbākārena ñatvā bhagavatā catuvīsatiḥpaccayā desitāti bhagavati saddhāya “evaṃ visesā ete dhammā”ti sutamayaññānaṃ uppādetvā cintābhāvanāmayaññānehi tadabhisamayāya yogo karaṇīyo. Avisesepi dhammasāmatthiyassa tathā tathā vinetabbapuggalānaṃ vasena heṭṭhā vuttopi paccayo puna pakārantarena vuccati yathā ahetukadukaṃ vatvāpi hetuvippayuttadukaṃ viyāti daṭṭhabbaṃ.

Yasmā mahābhūtā aññamaññānaṃ, upādārūpānañca sahaajātapaccayā, mahābhūtā aññamaññānaṃ aññamaññānissayapaccayā, upādārūpānaṃ nissayapaccayāva, kabaḷikāro āhāro imassa kāyassa āhārapaccayo, mahābhūtā aññamaññānaṃ, upādārūpānañca jīvitindriyaṃ kaṭattārūpānañca atthiavigataindriyapaccayā, tasmā vuttaṃ “rūpaṃ rūpassa...pe... sattadhā paccayo hoti”ti.

Rūpaṃ arūpassātiādīsupi heṭṭhā vuttapaccayuppannadhamme suṭṭhu upalakkhetvā paccayo yojetabbo. Rūpaṃ rūpārūpassāti natthīti idaṃ sahaajātapaccayabhūtampi rūpaṃ rūpārūpadvayassa paccayabhāvena anāgatanti katvā vuttaṃ.

Sabbesaṃ paccayānaṃ ārammaṇapaccaye upanissayapaccaye, sahaajātanānakkaṇḍikacetanāya kammappaccaye,

sahajātapurejātapacchājātādibhedassa atthipaccaye ca samodhānato sabbepi paccayā saṅkhepato catubbidhāyevāti dassento āha “sabbe panime”tiādi.

Iti abhidhammatthavikāsinīyā nāma

Abhidhammāvatārasaṃvaṇṇanāya

Paccayaniddesaṃvaṇṇanā niṭṭhitā.

Nigamanakathāvaṇṇanā

1400-1402. Sabbadhammesu appaṭihatagatitāya sundarā mati imassāti sumati, tassa sumatissa bhagavato mativicāraṃ ñāṇacāraṃ bodhetīti sumatimativicārabodhano. Viruddhā mati yesaṃ te vimatino, viruddhā matīti ca viruddhadassananti attho. Tesāṃ vimohaṃ vināsetīti vimativimohavināsanano. Yato yasmā nāmato sumatinā bhikkhunā mānato bahumānena āyācitasammānato āyācito hutvā sammā avanato sadāyeva mato ayaṃ, tato tasmā mayā racito abhidhammāvatāro. Tathā hi bhāvanā sādhūnaṃ sambhāvanā hitavibhāvanā hitappakāsanato sadā tosadāti yojanā.

1403-1414. Ayuttaṃ vā viruddhaṃ vāti ettha “aṭṭhakathāya vimukhabhūtaṃ ayuttaṃ nāma, pāḷiyā vimukhabhūtaṃ viruddha”nti vadanti. Byappathānanti ca vācanāmaggānanti attho. Tividhāti eko byappatho saddasampanno, na atthasampanno, eko atthasampanno, na saddasampanno, eko ubhayasampannoti tippakārāti attho. Hitameva atthoti hitattho, taṃ attano kāmētīti hitatthakāmo. Asaṃkiṇṇakulākulehi asambhinnakulehi saṃkiṇṇe. Kelāsoyeva sikharoti kelāsasikharo, so hi himavato caturāsītiyā kūṭasahassānaṃ pāmokkho rajatamayo mahāsikharo. Tadākārehi sabbasetehi pāsādehi paṭimaṇḍitattā kelāsa...pe... maṇḍito. Kaṇhadāsenāti evaṃnāmakena upāsakena. Pācīnapāsādeti pācīnadisābhāgasannissite pāsāde. Ayanti ayamabhidhammāvatāro.

Niṭṭhitāyaṃ abhidhammatthavikāsinī nāma

Abhidhammāvatārasaṃvaṇṇanā.

Nigamanakathā

1. Ramme pulatthinagare nagarādhirāje,
Raññā parakkamabhujena mahābhujena;
Kārāpite vasati jetavane vihāre,
Yo rammahammiyavarūpavanābhiraṃe.
2. Sampannasīladamasammatositehi,
Sammānito vasigaṇehi guṇākarehi;
Patto munindavacanādisu nekagantha -
Jātesu cācariyataṃ mahitaṃ vidūhi.
3. Ñāṇānubhāvamiha yassa ca sūcayantī,
Saṃvaṇṇanā ca vinayaṭṭhakathādikānaṃ;
Sāratthadīpanimukhā madhuratthasāra -
Sandīpanena sujanaṃ paritosayantī.

4. Tassānukampamavalambiya sārīputta -
Ttherassa thāmagatasāraguṇākaraṣṣa;
Yo sāsane jīnavaṣṣa raṭiṃ uḷāraṃ,
Pappoti nandipariveṇanivāsavāsī.
5. Sa sādhaṃ sotuhitaṃ anappakaṃ,
Sumaṅgalodīṭṭanāmaṣṣuto;
Akābhiddhammatthavikāṣiṇiṃ imaṃ,
Pakāsaṃtiṃ madhuraṭṭhasampadanti.

Abhidhammāvatāraṭṭikā samattā.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Tīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 10 August 2026

HOW TO CITE

PaliVerse (2026). Subcommentaries. 3. Subcommentaries on the Canon of Higher Teaching. 08. New Subcommentary on the Introduction to the Higher Teaching. 24. Twenty-fourth Chapter - Explanation of the Exposition on the Conditions Retrieved from paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org